

МАТЮШКО Богдан,

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
Українського державного університету імені Михайла
Драгоманова*

НОВІТНІ АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ЗА І ПРОТИ

Протягом останніх років українська мова, а особливо в її усній формі та молодіжному середовищі, змінюється під впливом запозичень з англійської, тобто англіцизмів (їх інша назва – англізми). Причини цього явища є загальновідомими та очевидними, тож недивно, що авторський колектив «Словника новітніх англіцизмів» – Лесь Белей, Аліна Гончаренко, Марина Ківу та Ірина Олександрук, передмову до цього видання починають саме з них: «Англійська – основне джерело запозичень у багатьох мовах, зокрема і в українській. На це є ціла низка причин. Англійська – це мова глобалізації, міжнародного спілкування, комп'ютерних технологій, корпоративної культури, шоу-бізнесу і т.д. Ідучи в ногу зі світовим прогресом, українці контактують з величезним англомовним масивом, що приводить до активного наповнення мови іншомовними словами» [1, с. 3].

Так само очевидно і закономірною є і неоднозначність даного явища. Для України воно має особливе значення з огляду на те, що навіть станом на другий рік повномасштабної війни, яку веде проти нашої країни російський агресор, лишаються досі не подоланими наслідки русифікації. Більш того, порівняно з минулим роком, мають місце непоодинокі випадки реваншу та дискусії про статус української мови в Україні. Задовго до 24 лютого 2022 року постала інша небезпека: «На відміну від Франції, де запозичення чітко контролює і відфільтровує академія наук, у нас доволі ліберальне ставлення до мовного планування, а отже, суттєвих перешкод для потрапляння в узус української англізми не зустрічають. Окрім згаданих вище сфер, англізми дуже часто черпають зі сфери комп'ютерних ігор, моди, кулінарії, дизайну, індустрії побутових товарів тощо. Чимало англомовних термінів та аббревіатур запозичують без адаптації засобом транслітерації (у латинографічному написанні). Процес настільки активний, що певні

професійні жаргони стають подібними на суржик, але цього разу українсько-англійський» [1, с. 3].

Аналіз найпоширеніших англіцизмів дозволяє виділити щонайменше три групи: ті, які мають ключове значення для сучасних інформаційних технологій та інших способів комунікації за умов відсутності українських відповідників; ті, які мають українські відповідники і тому вживаються паралельно з ними; нарешті, складові справжнього українсько-англійського, точніше, англійсько-українського суржику. Саме надлишок останніх і становить загрозу чистоті української мови, а в своєму послідовному завершенні має заміну української мови, в тому числі й письмової, англійською.

Так, серед першої групи доволі поширеними є нетранслітеровані англійські аббревіатури. Наприклад, DOI – «(digital object identifier)... Цифровий ідентифікатор об'єкта, серійний номер ідентифікації об'єктів інтелектуальної власності» [1, с. 15]; GPRS – «(general packet radio service)... загальний сервіс пакетної радіопередачі, стандарт, який використовує вільну смугу частот для радіопередачі» [1, с. 17]. ID – «(identity document). 1. Документ, що посвідчує особу... 2. Ідентифікатор об'єкта або особи» [1, с. 19]; SIM-карта – «(subscriber identity module/subscriber identification module)... Карта з чипом, що слугує ідентифікаційним номером абонента мобільного зв'язку» [1, с. 26].

До найчастіше вживаних англіцизмів, які мають українські відповідники (один з них теж має запозичений корінь), належать наступні: AI – «(artificial intelligence)... Штучний інтелект, здатність інженерної системи вибудовувати алгоритмічні вміння на базі зібраної інформації» [1, с. 11] – ШІ; диджиталізація (діджиталізація) – «(digitalization). Оцифровування, переведення інформації в цифрову форму» [1, с. 105] – цифровізація; мурал – «(mural). Живопис на стінах будівель, вписаний в архітектурний контекст» [1, с. 176] – стінопис; флешмоб – «(flash mob) 1. Завчасно спланована масова акція, що передбачає одночасну появу людей у громадському місці, певну короткочасну, зазвичай однотипну активність та одночасне швидке зникнення з місця події... 2. Те саме, що інтернет-флешмоб» [1, с. 289] – раптівка.

Третю групу новітніх англiцизмiв в українській мові становлять такі запозичення, які вживаються замість українських відповідників. Саме вони створюють новий, порівняно з українсько-російським, варіант суржику, будучи представленими передусім у розмовному стилі мови, хоча й інші теж буквально рясніють ними: блеймити – «(blame). Звинувачувати, засуджувати» [1, с. 55]; вау (іноді – вав) – «(wow). Вигук для вираження здивування, захоплення» [1, с. 67]; вікенд – «(week end)... Вихідні» [1, с. 72]; дедлайн – «(deadline)¹. Кінцевий термін виконання певного завдання» [1, с. 100]; івент – «(event)². Публічний захід розважального і/або рекламного характеру» [1, с. 121]; ізі – «(easy). Легко, без зусиль» [1, с. 122]; лайфгак (лайфхак) – «(life hack). Корисна порада, підказка, хитрість, яка допомагає виконати завдання» [1, с. 155]; паті – «(party). Вечірка, розважальний захід» [1, с. 185]; скіл – «(skill). Навичка, уміння» [1, с. 219]; стейкголдер (стейкголдерка), також стейкхолдер (стейкхолдерка) – «(stakeholder). Зацікавлена, причетна сторона, особа» [1, с. 236].

Серед першої групи новітніх англiцизмiв в українській мові щонайменше три набули особливого значення у 2014 та 2022 роках. Це передусім: волонтер (волонтерка) та волонтерство – «(volunteer)... (volunteer activity). 1. Добровільна служба у військових формуваннях... 2. Добровільна і безкоштовна допомога установам, організаціям тощо... 3. Рух підтримки та матеріально-технічного забезпечення військових серед цивільних активістів» [1, с. 75]. Інший – донат – «(donate). Добровільна грошова пожертва на підтримку певного проєкту чи автора» [1, с. 108]. Вже сьогодні зрозуміло, що ці англійські слова стали символами української боротьби та неминучої майбутньої перемоги.

Підсумовуючи, можна сказати, що слова-запозичення української мови у вигляді англiцизмiв підкоряються загальній закономірності: в одних випадках вони оптимальні (у тих сферах життя, в яких є незамінними), в інших – прямо сприяють появі українських відповідників і тим самим збагачують українську мову. Питання і суперечки виникають там, де англiцизми вживаються замість наявних і цілком достатніх для вираження закінченої думки

¹ - буквально: смертельна лінія.

² - буквально: подія.

українських слів, тим більше, що значна частина українського загалу певним чином обізнана з іншими, окрім англійської, іноземними мовами.

Чи поряд з тотальною насильницькою русифікацією матиме місце хай і набагато більше мирна англізація – це залежить безпосередньо від культури мови кожних наших співвітчизника й співвітчизниці.

Список використаних джерел та літератури:

1. Словник новітніх англізмів. Укл.: Л. Белей, А. Гончаренко, М. Ківу, І. Олександрук. Київ: Наукова думка. 2022. 320 с.
<https://drive.google.com/file/d/1EUFAKfLLF-wrhkujkHYO9waijmHFjUqi/view>